

Kunstraad Groningen
t.a.v. Robine de Koff, directeur

Toetsingscommissie Cultuurnota
Martinikerkhof 13
9712 JG Groningen

Groningen, 2 juli 2024

Betreft: Pre-advies Groninger Kerken

Geachte commissie Cultuurnota van de Kunstraad, Geachte mevrouw De Koff

Allereerst hartelijk dank voor het pre-advies dat we gisteren van de Kunstraad ontvingen. Hoewel er geen *feitelijke* onjuistheden in de tekst staan, wil ik graag reageren op de *inhoud* van het pre-advies omdat dit wel een aantal vragen oproept.

Artistieke en/of inhoudelijke kwaliteit

Wij zijn verheugd te horen dat de betekenis van onze activiteiten niet ter discussie staat. Toch bekruipt ons het gevoel dat bij de Kunstraad niet altijd duidelijk is waar Groninger Kerken nu eigenlijk voor staat. Onze doelstelling (en daarmee onze kernactiviteiten) is tweeledig: het in stand houden van ons erfgoed en het creëren van belangstelling daarvoor. Het een kan niet zonder het ander. Zonder goed onderhouden erfgoed zijn activiteiten niet mogelijk, maar zonder activiteiten verliest het erfgoed zijn culturele en maatschappelijke waarde en betekenis.

Misschien is niet voldoende duidelijk geworden dat in het geval van Groninger Kerken de artistieke en/of inhoudelijke kwaliteit in grote mate overlapt met de maatschappelijke betekenis van samenleven met cultuur, overal cultuur en thuis in Groningen. Talent en vernieuwing is inderdaad nauwer verbonden met de programmering.

Door klimaatveranderingen richten we ons ook op de thema's duurzaamheid en groen en de aardbevingsproblematiek geeft de energietransitie extra urgentie. Deze overstijgen onze reguliere kernactiviteiten ten aanzien van het in stand houden van ons erfgoed en zijn met onze rijksmonumenten niet altijd vanzelfsprekend en makkelijk uitvoerbaar. Toch bieden juist deze thema's ruimte voor experiment en vernieuwing, wat een nieuwe beleving van datzelfde erfgoed mogelijk maakt. Hiermee leveren we tevens een bijdrage aan ontwikkelingen op dit gebied voor andere erfgoedinstellingen of het bedrijfsleven (inhoudelijk en maatschappelijk). Immers, onze gebouwen zijn zo groot dat wanneer een innovatie in een kerk mogelijk is, dit vrijwel op alle andere gebouwen kan worden toegepast. Het spreekt voor zich dat we dit niet alleen doen, maar hierin juist samenwerken met andere instellingen als universiteiten en hogescholen, Waterschappen en collega-instellingen als het Groninger Landschap en Landschapsbeheer Groningen.

De opmerkingen over kennis en educatie roepen bij ons vragen op: de Schoolkerk in Garmerwolde werd in 2020 geopend en was het resultaat van een samenwerking met Museum Catharijneconvent in Utrecht. Aan het concept *Weet wat je viert* werd in Garmerwolde een nieuwe, inclusieve, invulling gegeven door niet alleen het Christelijk geloof maar ook de Islam als uitgangspunt te nemen om vieringen verbonden met het erfgoed en de erfgoedgedachte te kunnen uitleggen. Onze wedervraag is **wat** de Kunstraad als mager uitgewerkt beschouwt? Juist met de Schoolkerk draaien we mee met Culturele Mobiliteit, werken we onder meer samen met K&C en ontvangen we vele scholen om kinderen al jong met dit specifieke erfgoed in aanraking te brengen. Daarnaast ontwikkelen we educatieve programma's die hier op een andere manier op aansluiten, zoals *Weet wat je zegt*, een debatprogramma dat ook is ontwikkeld in samenwerking met Museum Catharijneconvent. We zijn tot slot bezig met een programma voor voortgezet onderwijs om 'religieuze ongeletterdheid' in de meest brede zin van het woord aan te pakken. Hierdoor weten kinderen en jongeren straks hoe dit erfgoed is ontstaan en hoe het zich in de loop der tijd heeft ontwikkeld als plek voor religieuze en hedendaagse ontmoeting.

Vanuit de gedachte om inhoudelijke/artistieke kennis en praktische vakkennis over te dragen aan een nieuwe generatie ontstond haast logischerwijs het idee voor de Groninger Kerken Academie. Natuurlijk moet hierin een goede afstemming met bestaande erfgoedorganisaties plaatsvinden, zijn we met hen in gesprek en zijn we aangesloten bij overlegorganen die zich hiermee bezighouden. We willen geen onderwijs geven, maar zien meer een paraplu-functie voor onze stichting weggelegd, waar in samenwerking met andere instellingen kennisdeling centraal staat en het ontwikkelen van pilots en stages worden gefaciliteerd.

Over de Akerk vraagt de Kunstraad zich af of er wel voldoende vakdeskundigheid is om deze te programmeren. Deze hebben we niet en juist daarom willen we samenwerken met andere partijen. Als reguliere samenwerkingspartner is er eens per jaar een project met Noorderlicht. Waar de Akerk voorheen vooral verhuurlocatie was en overdag dus de deuren gesloten had voor publiek, willen we de kerk teruggeven aan de stad, openstellen voor iedereen in de zomer en winter. We willen programmeren in het hoogseizoen van culturele activiteiten namelijk het voor- en najaar. Heel bewust willen wij aanvullend zijn en niet concurreren met de programmering van bijvoorbeeld het Groninger Museum of andere musea in de stad. Groninger Kerken is geen museale instelling en wil dat ook niet zijn. Wel willen we een breed en laagdrempelig cultuuraanbod realiseren, van goede kwaliteit waarin duidelijk ruimte is voor talent en vernieuwing. Om dit goed te kunnen ontwikkelen hebben we de afgelopen vier jaar, waar mogelijk, een diverse programmering verzorgd om zo te experimenteren met wat je in een niet-geklimateerde, grote stadskerk kunt organiseren. De kennis en kunde huren we van buiten in. Voorbeelden van de afgelopen jaren zijn:

- Een fotopresentatie van de Rolling Stones in samenwerking met Noorderlicht;
- Hoofdlocatie en penvoerder zijn van de provinciale en gemeentelijke manifestatie Bitterzoet Erfgoed, met in de Akerk een opdrachtsituatie voor vier kunstenaars, geleid door een externe curator;
- Zwijgend Goud, waarin onze eigen 'collectie' werd getoond;
- Art without Borders - Iraanse tekenkunst (maatschappelijke betrokkenheid door kunst);
- Ciclotrama - Janaina Mello Landin. Een site specific installatie in het hoogkoor van de kerk door een Braziliaanse kunstenaar die wereldwijd in bijzondere gebouwen installaties maakt die deze gebouwen transformeren.

De mede-ondersteuning van het Mondriaan Fonds voor het merendeel van deze projecten geeft aan dat kunst en erfgoed een mooie interactie kan bewerkstelligen en een nieuwe beleving geven aan

ons erfgoed. Wij waren ons niet bewust dat we visiedocumenten mochten bijvoegen ten aanzien van het nieuwe beleid van de Akerk, anders hadden we dit zeker gedaan. In de bijlage daarom alsnog het visiedocument over de Akerk.

Onze artistieke en inhoudelijke kwaliteit komt niet alleen tot uitdrukking in het beheren en behouden van ons erfgoed, maar zit hem ook in het gebruik en de samenwerking met andere culturele instellingen zoals SPOT, het Luthers Bach Ensemble, MadA, Terug naar het Begin, Veur Altied etc. Kortom, culturele instellingen die allemaal op hun eigen wijze een bijdrage leveren aan een bruisend en veelzijdig kunstklimaat in stad en ommeland.

Bedrijfsmatige gezondheid

De kunstraad heeft vragen met betrekking tot de bedrijfsmatige gezondheid. Met de post doelsubsidies worden diverse projecten bedoeld die we als Groninger Kerken op verschillende vlakken hebben lopen, naast de vijftien kerken die we gemiddeld jaarlijks in onderhoud hebben. Deze variëren van restauratieprojecten aan onze kerken, onze orgels, ons groen en duurzaamheid tot de activiteiten die letterlijk voor een publiek worden georganiseerd. De doelsubsidies worden dus toegerekend aan die projecten waarvoor is aangevraagd. Zoals ook aangegeven gaan al deze projecten pas door als de begroting is gedekt, al dan niet met een eigen bijdragen vanuit onze stichting. De aangevraagde impuls voor de Akerk en de Schoolkerk en op te richten Groninger Kerken Academie zou dan ook uitsluitend aan de activiteiten van deze onderdelen worden toegerekend.

Met een solvabiliteit van 95% kunnen we zeggen dat we bedrijfsmatig uitermate gezond zijn. Het te financieren tekort bestaat deels uit te verkrijgen subsidies en deels uit het genereren van sponsorinkomsten of legaten. Zoals bekend bij de provincie en gemeente Groningen, presenteren wij onze begroting en ons activiteitenplan al jaren volgens dit format. Onze aanpak is ambitieus en loopt vooruit op het verwachte draagvlak en de financiële waardering voor onze activiteiten, die worden gekenmerkt door algemene giften en nalatenschappen. Ook in 2023 begonnen we met een begroot tekort van ruim 1 miljoen euro, tegenover een positieve realisatie van € 144.000. Dankzij onze hoge solvabiliteitsgraad kunnen we onze plannen waarmaken.

De merkstrategie rondom de Akerk is twee jaar geleden ingezet. Dit is een proces dat in ontwikkeling is. Zowel het vernieuwen van onze corporate huisstijl voor Groninger Kerken als de Akerk vergt afstemming tussen beide. We hebben gekozen eerst in te zetten op Groninger Kerken en daarna de Akerk op te pakken. Door consequent deze beide huisstijlen te gebruiken, merken we al dat de huisstijl voor de Akerk steeds meer wordt opgepakt als icoon voor onze grote stadskerk, als onderdeel van Groninger Kerken. Dat we dit explicieter hadden kunnen vermelden nemen we ons ter harte.

Maatschappelijke betekenis

Zoals aan het begin van mijn brief aangegeven, lopen de maatschappelijke betekenis en de artistieke en inhoudelijke kwaliteit bij onze stichting in elkaar over. Onze ruim 600 vrijwilligers en ruim 6000 donateurs zijn als het ware een metafoor voor Samenleven met cultuur, Thuis in Groningen en Overal cultuur. We zijn een baken voor de leefbaarheid in het dorp. Voor stad en ommeland staan onze kerken symbool voor hedendaagse culturele en maatschappelijk ontmoetingsplekken. Met onze kerken bieden wij onderdak aan diverse cultuuruitingen waardoor verschillende doelgroepen aan bod komen en onze kerken bezoeken. Deze variëren van cultuurminnaars, kunst en muziekliefhebbers, wandel- en fietstoeristen, jongeren, festivalbezoekers, avonturiers en kerkgangers, om een paar doelgroepen te noemen.

De bijdrage aan ruimtelijke kwaliteit leveren we zowel op het landschappelijke vlak van duurzaamheid en groen, als op het gebied van gebouwd erfgoed en specifieke herbestemmingen die we op sommige plekken realiseren om zo de verbinding met bewoners en bezoekers te stimuleren en te verankeren. Dat we niet specifiek reflecteren op de beleidsstrategieën heeft te maken met dat deze maatschappelijke betekenis en de vier onderdelen die in de cultuurnota worden genoemd, zo onlosmakelijk onderdeel zijn van ons DNA.

De openstelling van onze kerken is sinds ons vijftigjarig bestaan een gegeven dat we steeds verder uitbreiden en steviger willen inzetten. Dat de educatieve activiteiten van de Schoolkerk van maatschappelijk belang zijn voor onze stichting is een van de vele facetten waarop Groninger Kerken drijft.

Ik hoop dat deze brief met de commissie van de Kunstraad wordt gedeeld, omdat ik het noodzakelijk vind dat er gelegenheid is om wél te kunnen reageren op kritiekpunten die in het advies worden genoemd. Ook hoop ik dat met deze brief de kritiekpunten grotendeels zijn toegelicht en dat het pre-advies met een meer positieve insteek kan worden opgenomen in het document dat aan de gemeente en provincie zal worden aangeboden. Het zou onze stichting die zo'n belangrijke bijdrage levert aan Groningen stad en ommeland meer recht doen dan in het advies naar voren komt.

Uiteraard staan wij open voor een gesprek en nadere toelichting.

Met vriendelijke groet

Patty Wageman
Directeur